Universal Declaration of Human Rights - Ditammari

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, http://www.unicode.org/udhr.

Oniti ba we a kpenniti kutenku yandú

Υεtanfotε yiε yiε mε

Ti do kεnyε kε tú dεε te kε sɔkɛsɔkε yi bo kε kutenku naati tipiiti timɔũ, dε tú omɔũ yi do nkε di otɔu muwε̃rimu ŋo kpɛrɛ yı̃nkε,

Ti do kɛnyɛ̃ kɛ tú isɔkɛ ɔ̃ɔ̃ nyo di pɛitɛ koo mɔũ wee wɛ̃ntɛ kɛ ndo bɛɛ itɛ koo wuu, kɛ yɛ̃ ti bo yı̃mɛ kɛ nkari kɛ dɛ tinaati kɛ ti naa tidɔti, kɛ ba nde ti mɛ mba yo mɛsemmɛ, oniti ti dɛ nmanti, dɛɛ tú ketɛ,

Ti do kεnyε̃ kε tú oniti nε oniti ηmε, ti tũ mbo nde mu titɔbɛ, ociῖri nde okperi ko okperi de ociῖri, kε yε̃ dɛmɔsikaandɛ kɔ̃ ndɛ cooti yĩnkɛ,

Ti do kεnyε̃ kε tú initi wuɔ nyimɔu do kεnkàri kε naati kεyε̃ itɔbε kpεi,

Ti do kenyế ke tú initi wuo kutenku yandú deneni dipatri keparku di myếếke ne oniti ba we, kó diyetri ke tú oniti pokua oniti doua, omoũ yi cãã nne otou; ke dee te ke iwuo nyimoũ do nkewếnne ke mpĩ kebeu ne de bo naatime tipiiti timoũ,

Ti do kεnyẽ kε tú yεhεkε yε mɔũ yε kari kεwẽnnε mu kutenku yandú ko ditĩnni kɔbε kεtú ti do kε ndε mɛnkε weti dɛε cẽnkε tukunε oniti kó mufommu nε o borimε,

Ti do kεnyε̃ kε tú ti bo wε̃nnε mε dinnu madimaa dεε tukunε oniti kó mufommu byεεkε dεε bo nte kε ti baa yetε kucε,

Iwuo nyimoŭ kó ditinni didyeere pieeku ke heu ketú

Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yanda tu:

Iboti imɔũ nɛ itensaakɛ imɔũ do nkɛwɛ̃nnɛ dinuu kɛpῖ ndipatri dii ko tinaanti nɛ i yɛmmɛ kɛpã itɔbɛ itye ndɛ yĩnkɛ kɛ nyɛ̃ dɛɛ túmɛ oniti ko mufommu yɛhɛkɛ yɛmɔũ dwɔmɛ; oniti ba we, a cɛ̃nkɛ bo dil hɛi, a do nkɛ ti nyɛ̃ kɛ ti kpenni.

Ditanfõtri 1

Oniti ti pei nde omoŭ yi kpaatri otou, ke ye oniti ba we, o yi do nne fehofe; o mokemu mecii keho meyemme. Ti tú ne do kenyari ti tobe mbe ke yie mii ba nkwuo ko otou dau.

Ditanfõtri 2

Oniti ba we: oniti soua, o peia oniti soua, oniti pokua, a cenke tú wee boti, a feu tekote dibo ndaa, a dou nkuyie mmaku botinkua nkua, a tũ ŋwee peditik boti cẽn kaa, a kari ke yũmpuraa, a do nfedawanfe nfea, a tú kuhouku nkua, de yi do nomoũ bo da ciite a kpere yĩnke.

Kε wε̃tikε, ba kaa hεi túdi kε domme, omoũ yi do ke nda koonne ke ŋmanti o bo da byεεti a yienni mεε kpεi noyee nyoo cyεε.

Ditanfõtri 3

Oniti ba we, a niti tɔu yi do nkɛ daa kakii kɛ nmanti o bo da tannɛmɛ kufɔ̃titenniku.

Ditanfõtri 4

Omɔũ yi do nkɛdɔɔ otɔu kudaaku kɛ ηo senni; oniti mɛ nyi mɔkɛ muwɛ̃rimu o bo fitɛmɛ otɔu koo naa nku daaku.

Đitanfõtri 5

Omoũ yi do mbe no duku sontike fepaapyefe tême, no me nyi do nke nfeuri kukpetinkú komme ke cîrme.

Ditanfõtri 6

Oniti, a cênke bo kee byeeke a do kenyê dee ci ne dee yi ci koomoû ba da soute.

Đitanfõtri 7

Đikotinuu tú timoũ kó kudopiku nku. Okoti, debire, onitidou onitipoku, okpaati, ociiri kuhouku, ba wuo, dikotinuu dii o kãnke.

Ditanfõtri 8

Koomɔũ sentε dikotinuu kε daa wɛ̃ntɛ, a baa yı̃ hūti hūti; a bo o tɔ tibeenti nti kε de kó tinaantii kε nkú.

Ditanfõtri 9

Bε baa na kε sõntε kερῖ ηomou ko o kpetinε yoo ko o dennε dihεi.

Ditanfõtri 10

Oniti ba we, kε be daa yu tibeenti yoo bε da pĩ nnε timati, dibeentĩnni kɔbε do nkε daa bekɛmu kε ya dεdommε kɛ nɛ na kɛ tikwuɔ.

Ditanfõtri 11

- 1. Κε bε tú omɔũ caarε kε mu nyi o bekɛnε kεya kε mɔmmwɔɔ̃ ŋme yoo siyaabisi nsi o tu mmu yi yɛ̃ timati tibeenti ti bo tibatε.
- 2. Oniti kaa caare demare ke so nke dikotinnu kó dipatri yi tú de ci, a yi do nketa ditou; ke de me mbaa sõ mbe do nkeyetoo keywoõ ŋa to deyĩnke be doke baa tonte.

Ditanfõtri 12

Omoũ yi do nkεta we yi te tiinaan ti myεἕkε, kεyἕ, dε oɔ̃ mɛ nyĩ kaa wἕntɛ otou kɛ dɛ yaa naa nnɛ dikpanni. Đikotipatri mɛ nnaa mmu kɛkpa ndɛyĩnkɛ kɛ dɛ you.

Ditanfõtri 13

- 1. Oniti ba we, a bo na keyite ke ncenti a yemme dome kaa peensiri dii hei a kàri.
- 2. Kaa me nyite kekote kee byeeke, ba diihei kece, nkedee a bo na kekonnimu na cyee, a do diimonni.

Ditanfõtri 14

1. Ke be daa dɔ meyei ke daa harine ba a yi mɔke difɔ̃tɔɔ̃ a bo na keyite kekɔte kesɔre a me ndɔ diihei; de kó dihei kɔbe me nyi do nke daa beti.

2. Be me ne yi yẽ kaa yeke ke be da kwuo nne tipiiti timoũ, be nda wuo kaa doori a dome.

Ditanfõtri 15

- 1. Fɔ̃ ηɔniti, a ba nfou kε bo kε yi yε̃ a boti tuku.
- 2. Omoũ yi do nke yetene sontike notou o ko kuboti tuku; ke weeme nne do ne omaa o bo namu ke naanne kuboti teku.

Ditanfõtri 16

- 1. Oniti, kaa cẽnke baa nkedee, a bo na kepwoke yoo a yenke a me ndɔwe ke di hãnne tecyeếte. Oniti ne o poku, omɔũ yi do kensei otɔu fenɔnfe ke nkemmune di bo yate diiyie ke nsa ke diborime yi maa.
- 2. Onitidou ne oniti poku ke be ti nake ti kwuo otou mou tenke yi do ke nkoo ke firi becwooke kefi ke de fi.
- 3. Ne yaaro tecyeëte tee baa kóti ke tecyeëte yi bo kunaamunku yi bo kuboti me nyi bo.

Ditanfõtri 17

- 1. Oniti ba we, a bo amma ndaa, di sũmaa, omou yi do nke nkoonne otou o kpere yĩnke.
- 2. Omoũ yi do nke sõnte kefeete otou kpere ne muwermu.

Ditanfõtri 18

Oniti ba we, omoŭ yi do nke nda koonne a yemme me nati kpei; omoŭ ba nda koonne a doumme kuu nyeinku yoo a feume muu ntentaa yoo a yi doumme kuyie maku ame nyi feume mutaa mamu kpei kaa do ketike, a bo youmu kuyiendoummu maku kó meborime ke twote meteme; a bo amaa ndaa, di sūmaa, dikombooti yi do nke ndwo di bo ndoumme dikó kuyie didoku yoo di ndaku mekwuo ndi boke kepaa nsikoo becirbe, ke haa dokó yebaa nke twonko itye ndibi, ba oniti kaa bó kee byeeke.

Ditanfõtri 19

Ba we, kaa yemme hãti a bo na ke ti beimmu omou me mba na ke daa kokene tiyĩnke; ba we, a bo na kebeke a doti na ninte kee byeeke, ke ti two na me ndowe ne a ninte tii naanti kó kuboti.

Ditanfõtri 20

- 1. Oniti ba we, a bo namu kewẽnne ketiinne a kɔbɛ a me ndɔbɛ ke di nake di kpeti; a bo namu ke mbo ditinni a me ndɔri myeɛ̃ke, dindi yemme cɛ̃nke ba na tiyeiti, di cɛ̃nke ba ndɔri meyei.
- 2. Omoù yi do nke tanne otou ditîn ni mari myeêke ne muwêrimu koo yemme yi dido.

Ditanfõtri 21

- 1. Oniti ba we, a do nkɛ ndakɛmu a hɛi kó mufommu byɛɛkɛ kó tinaanti ba kaa yi ha ditĩnni dii tɔ kutenku dimyɛɛ̃kɛ; a do kɛ ntee n nɛmu bɛɛ pĩ nnɛ dimɔũ dĩ kó diyetri.
- 2. Ba we, a bo namu, ke nsa kaa kɔbe cɛnke daa deite, kempĩ na hei bo ncenti mee boti ke de nsie mutɔ̃mmu yı̃nke.
- 3. Bekpaatibe do ke ndɔɔri siheikembii dɔ mee borime dihei myeeke; yepate yee tu ndo nke nii cwɔ̃ weti weti ba bɔkebɔke ba mbo, ke na keceete ditinni kotri kekanne dipanni. Đekó mupaticɔ̃rimu mɔnni, omɔu yi do ke nkɔɔnne otɔu ke fiinko o yemme, keyẽ dihei kó meborime yi tú omɔumaa kɔ̃mme, omɔūkoo nmeɛ̃te me nyi tú otɔū̃ kou.

Ditanfõtri 22

Oniti ba we, fɔ̃ tɛhɛikɛmbitɛ a tɛ̃nkɛ yi do kɛwɛ̃tɛ kɛ nsenni ŋacyɛɛ; tidawanti yi kpa a nnɛ do nkɛ yetoo kɛmɔɔtɛ a kpɛrɛ kɛpɛtɛ itye nyii bo nte kaa na kɛnyɛ dɛɛ ci nɛ dɛɛ yici; dɛmɔũ mɛmmɛ dɛɛ bo nte kaa naa ŋoniti kɛyɛ a fɛi yɛkɛkɛ tũ ndo nkɛ ntee nyɛtɔbɛ dɛdɛbyɛɛkɛ. Oniti, kaa mɛ nyi cotɛ bɛ ɔɔ̃ yi ndaa too titɔuti.

Đitanfõtri 23

- 1. Ba we, a do nkε mmɔkε mutɔmmu ŋa pimmu, kε waa ŋa dɔmu kε mpῖ kε dε daa naati; omɔu tu nyi do nkε nkpa mutɔ̃mmu.
- 2. Bee pĩ mmutɔ̃mmu mamumaa ke bekuute ma, be tɔ̃nfeinti do nke mmamu.
- 3. Wee cἔnkε pĩmmu mamu, o do nkε cu o kɔ̃nyonku; keyẽ dɛε bo ntemɛ koo na kɛ nfou nε o cyεẽtε kɔbɛ kɛ ba naari.
- 4. Ba we, kaa do a bo namu kɛwɛ̃nnɛnɛ bɛtɔ̃mpitibɛ tɔbɛ kɛ di hãnnɛ yɛntɔ̃ntirɛ kɛ ŋmɛ̃ ndinuu kɛfeetɛ dimaa.

Ditanfõtri 24

Oniti ba we, a do nke nii cute mutɔ̃mmu kehompe kekɔte tikweiti; a yi do nke nii mpi mutɔ̃mmu kukpetinku tehompute be me mbaa keete a diiti.

Đitanfõtri 25

- 1. Oniti ba we, a do nkɛ nfou kɛ dɛ wenni kaa kɔ̃ntii nnaati, fɔ̃ nɛ ŋa cyɛɛ̃tɛ kɔbɛ; a nɛ bo na kaa fommu ŋmenni kaa yimɔkɛ a yommaa a yi mɔkɛ tiyaati, a yi mɔkɛ a dɔudɛ, kaa mɛ mmɔ ŋa ba na kɛtaa ŋamaa. Wee mɔntɛ mutɔ̃mmu, wee mɔ, kuhɔuku, okupoku yoo okudɔu, opokóti yoo odakóti, ticitɛ dekɛwe, wee cɛnbo mɛsemmɛ myɛɛkɛ bɛ yi do nkó yoo dɛmyɛɛ̃kɛ koo nfɛ̃uri.
- 2. Ti do nke do kenye tisaponyoti ne tibi kpei mesaaibi imou: opopopori kpeia, ipocoutebia, ipocembia, ba i, i yi do nkensenni.

Ditanfõtri 26

- 1. Oniti ba we, a do nkentye, ke na kepete mecii. Omoŭ yi do nkeyieeti ke na ketanne o bire dakoori sampou. Ibi imu demare yi do nke baa ta dekó dakoori. Đakooribe bebebii bee myeeke mutommu do nkepite tipiiti timoŭ ndi; bee ko yepate kpente kpenke ke do mbee ta dakoori odyeewe bemou be bo na ketamu ke be cenke do.
- 2. Đakɔɔri do nkɛtwo ndɛbirɛ itye nkɛ dɛ bɛnkɛ dɛ bo ĩmɛ kɛnaa ŋoni ti kɛyɛ̃ oniti ba we, a do nkɛ nkpenni ti mufommu myɛɛ̃kɛ. Đakɔɔri do nkɛdɔɔ kɛ bɛnitibɛ kee bɛtɔbɛ túmu kɛ bonkunɛ bɛyɛmmɛ kɛkwuɔ mbɛtɔbɛ mɛsemmɛ, kɛ iboti imɔũ kutenku yandú ndo itɔbɛ, kɛ initiboti kutenku yandu kó ditinni didyɛɛri dii mɛ ŋari kɛ dɔ kɛpau nyɛkparɛ kɛ dii na kɛ yɛpau nkɛ kutenku narkɛ tipiiti timɔũ.
- 3. Ibi yembe bee doke do nkenyê weti weti bebi do nkepete iitye ne i do nkebebii muutõmmú.

Đitanfõtri 27

- 1. Oniti ba we, be ɔɔ da bantene a ko kuboti kó meborime; a do nkebaa: nte difɔnni, nte dikūtri me ndomme. A do mbee daatwoɔ mecii kaa munkee metwo mbetɔbe ke kutenku nnaati kedimɔũ dipete mesaa.
- 2. Be tú oniti centine no sou; obaribenti me nyi yari ohauti. Oniti tú mpĩnne mu o mu nyo nne.

Ditanfõtri 28

Đipatri didyseri dii ntú ba we, o do nkeyetoo mu ke bokeboke ba mbo kupiku maku; ke memme doke ti ba na kepete mesaa.

Ditanfõtri 29

- 1. Oniti ba we, kaa poo ηaboti yoo ditinni a bo dii myεξkε a nyξ kaa poo ηamaa ndi.
- 2. Omoũ yi do nkedoo otou o yi do ke bee wee doore omommwõo, keyế oniti ne oniti ŋme ke ti do nkenvari ke wếte kede titobe.
- 3. Fɔ̃ wee yi dɔ mɛkɔɔmmɛ a bo ntũ sɛiŋmɛ kutenku yandú kó dipatri didyɛɛri mɛ nyɛ̃ ndɛ ndommɛ.

Đitanfõtri 30

Đipatri di myε̃εkε, tinaanti mati yibo kε ndonnε dihε i mari, ditı̃nni mari yoo oniti dɔ o tisenkri, kɛnnau kɛwãa nwãa, kɛ faari faari kɛ hati bɔkɛbɔkɛ. Oniti ba we, a kpenni ti kutenku yandu.